

ЯКІСТЬ ФІНАНСОВОГО РЕЗУЛЬТАТУ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Скалюк Р.В., аспірант, ХНУ

В статті запропоновано авторське визначення сутності поняття якості фінансового результату та доведено об'єктивну необхідність впровадження даної категорії у практику управлінської діяльності підприємства. Обґрунтовано головні теоретико-методичні засади використання показника якості фінансового результату в системі управління господарською діяльністю промислового підприємства.

Ключові слова: якість фінансового результату, прибуток, збиток, прибутковість, економічний розвиток, господарська діяльність.

ВСТУП

В ринкових умовах господарювання, які характеризується досить розвинутим рівнем конкурентних відносин, кількісний показник фінансового результату є недостатньою підставою (основою) для прийняття ефективних управлінських рішень, які повинні бути спрямовані на забезпечення стабільних тенденцій позитивної динаміки результативності, платоспроможності, прибутковості, економічного розвитку промислового підприємства в довгостроковому періоді його господарської діяльності. Вирішення таких актуальних проблем, вимагає впровадження в практику господарської діяльності промислового підприємства категорії «якість фінансового результату», яка потребує формування належного теоретико-методологічного її обґрунтування, для того щоб зайняти чільне місце серед усталених (традиційних) економічних понять.

Дослідження якісної характеристики прибутку розпочалися впродовж останніх двох десятиріч та знайшли своє відображення у працях таких економістів, як: Л. Бернстайн, М. Баканов, І. Бланк, О. Зінченко, А. Турило, О. Хістева, О. Хмелевський. Зважаючи на те, що категорія фінансового результату за своїм змістовним наповненням є ширшою, ніж поняття прибуток, який виступає однією з форм прояву останньої, недослідженими залишаються питання теоретичного та методологічного обґрунтування поняття якості фінансового результату господарської діяльності підприємства.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Мета даної статті полягає у: 1) дослідженні сутності та обґрунтуванні визначення поняття якості фінансового результату; 2) вивченні особливостей формування показника якості фінансового результату у процесі господарської діяльності підприємства; 3) розробці теоретико-методичних засад практичного використання показника якості фінансового результату в управлінській діяльності промислового підприємства.

РЕЗУЛЬТАТИ

Відмітимо, що теоретичні дослідження поняття «якості прибутку» розпочалися відносно нещодавно, оскільки об'єктивна необхідність виникнення даної категорії пояснюється підвищення рівня розвитку ринкових, економічних відносин між суб'єктами господарювання, удосконаленням процесів планування, управління та прогнозування показників господарської діяльності підприємства.

На основі опрацьованої економічної літератури [1, с. 7-11; 2, с. 12-13; 3, с. 21-22; 4, с. 107; 5, с. 97; 6] ми прийшли до висновку, що наукова проблема дослідження якості фінансового результату, як цілісної, окремої економічної категорії, яку не підміняють поняттям якості прибутку, на даний період ще не вивчалася. Тому, теоретичну актуальність та практичну цінність дослідження економічної категорії «якість фінансового результату» господарської діяльності підприємства важко заперечити.

Зважаючи на те, що категорія фінансового результату за глибиною свого змісту є ширшою, порівняно з поняттям прибутку, яке є однією з форм її прояву, виникає необхідність визначення різниці між економічними категоріями якості фінансового результату та прибутку підприємства. Ми вважаємо, що величина фінансового результату, яка відображається через абсолютні значення показників прибутку або збитку, діалектично вимагає формулювання визначення понять якості прибутку та збитку, які характеризують категорію якості фінансового результату, залежно від форми прояву останнього (рис. 1).

Якість фінансового результату господарської діяльності промислового підприємства визначається одним із двох наступних показників: якості позитивного фінансового результату (прибутку) або якості негативного фінансового результату (збитку), які прямо пропорційно залежать від рівня результативності діяльності суб'єкта господарювання. Тому, виникає необхідність більш детального дослідження категоріального апарату поняття якості фінансового результату підприємства.

Автор роботи [3, с. 21-22] розмірковує про те, що в найбільш узагальненому вигляді якість прибутку «характеризує структуру джерел формування прибутку за усіма видами діяльності — операційною, інвестиційною, фінансовою». Вчений зазначає, що для кожного з наведених видів прибутку поняття якості прибутку «характеризує конкретні джерела зростання прибутку». Так, відповідно до поглядів І.А. Бланка висока якість прибутку супроводжується зростанням обсягів випуску продукції,

Примітка. ФР — фінансовий результат

Рис. 1. Формування показника якості фінансового результату господарської діяльності промислового підприємства

Джерело: побудовано автором самостійно

зменшенням рівня витрат, а низька якість прибутку характеризується підвищенням цін на продукцію та незмінністю обсягів її випуску й реалізації в натуральних одиницях.

За результатами досліджень відомих українських економістів О.А. Зінченко та А.М. Турило [4, с. 107], пропонується визначення якості прибутку, як «комплексної якісно-кількісної характеристики прибутку підприємства, що з одного боку, пов'язана з етапами його формування, розподілу й використання, а з другого — включає в себе опосередковану оцінку кваліфікації робітників, організаційно-технічного рівня виробництва і ступеня ефективності їх використання».

У роботі [5, с. 97] запропоновано досить нечітке авторське трактування поняття якості фінансового результату, яке «характеризує економічні відношення, що пов'язані з отриманням певного фінансового результату на якісній основі і відображають способи фінансового забезпечення та механізми взаємодії всіх основних елементів виробництва по досягненню поставленої мети».

Автори праці [6] акцентують свою увагу на тому, що «якість прибутку відображає наскільки для даної організації є характерним (стабільним) досягнутий рівень прибутку, а також ступінь використання господарських резервів для його досягнення». Дуже доречною, на наше переконання, є авторська позиція [6], яка передбачає визначення основних «аспектів фінансово-господарської діяльності підприємства, які забезпечать не стільки зростання прибутковості, скільки будуть впливати на стабільність в майбутній період».

В роботі [7, с. 546, 551] автор висловлює міркування про те, що основними факторами, які впливають на величину показника якості прибутку є: стабільність і надійність джерел прибутку, рівень дебіторської заборгованості, дискреційних (періодичних) витрат, витрат майбутніх періодів, суми амортизаційних відрахувань.

Приймаючи до уваги розглянуті вище результати дослідження якості прибутку, вважаємо доцільним запропонувати наступне визначення якості позитивного фінансового результату (прибутку) характеризується сталою динамікою зростання надходження прибутку від основної діяльності, внаслідок підвищення результативності господарського процесу, впровадження інновацій, формування оптимальної структури капіталу, забезпечення умов довгострокового економічного розвитку промислового підприємства.

У випадку отримання підприємством негативного фінансового результату від господарської діяльності, не слід роботи передчасних та категоричних висновків, які заперечують існування показника якості фінансового результату, в разі наявності збитку.

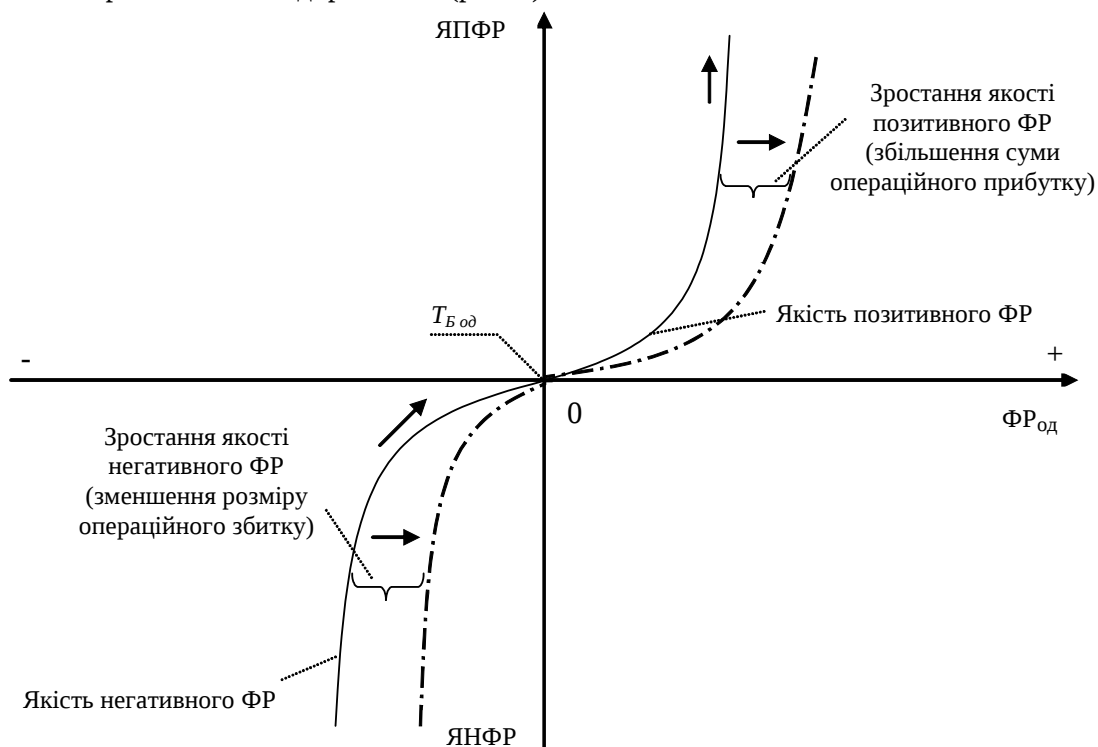
В процесі дослідження збиткової діяльності промислового підприємства, варто згадати про дію ефекту операційного важеля (левериджу), яка відображає більшу відносну зміну операційного прибутку, що виникає внаслідок меншої відносної зміни виручки від реалізації продукції [8, с. 109]. У роботі [9, с. 273] зазначається, що позитивна дія ефекту операційного важеля проявляється лише за умов прибуткової діяльності підприємства, тобто, після подолання ним точки беззбитковості. Дану позицію значною мірою доповнює автор праці [8, с. 115], який вказує на те, що позитивна дія сили впливу операційного важеля «відчутна і тоді, коли підприємство ще не пододало точки беззбитковості, й опосередковано її можна визначити за допомогою запасу надійності». Ми погоджуємося саме з останньою точкою зору, оскільки, підвищення виручки від реалізації продукції може забезпечити не лише зростання обсягу операційного прибутку, а й сприяти поступовому зниженню показника негативного фінансового результату (операційного збитку), аж до досягнення підприємством беззбиткового обороту та початку здійснення прибуткової діяльності.

Таким чином, необхідність виникнення та впровадження показника, який відображає якісну характеристику не лише позитивного, але й негативного фінансового результату, диктують умови розвитку економічної науки та практика підвищення результативності господарської діяльності промислових підприємств.

Ми вважаємо, що якість негативного фінансового результату (збитку) відображає тенденцію стабільного зменшення абсолютної величини збитку від основної діяльності, яка обумовлена раціональним використанням ресурсів, оптимізацією структури капіталу, впровадженням інновацій, підвищенням ефективності управлінської діяльності, зростанням результативності господарського процесу та реалізацією потенціалу економічного розвитку промислового підприємства.

Виходячи з авторських визначень якості фінансового результату промислового підприємства, необхідно прийняти до уваги наступні важливі аспекти: 1) рівень зростання показника якості позитивного фінансового результату не має обмежень, оскільки, перебуває у прямому зв'язку з прибутком від основної діяльності суб'єкта господарювання, динаміка якого, згідно нормативних змін, повинна зростати; 2) якість позитивного фінансового результату буде змінюватися відповідно до змін прибутку від основної діяльності промислового підприємства; 3) між динамікою абсолютної величини збитку від основної діяльності та показника якості негативного фінансового результату спостерігається зворотна залежність; 4) максимальне зменшення збитку від основної діяльності буде свідчити про зростання якості негативного фінансового результату та наближення підприємства до точки беззбитковості основної діяльності. Тобто, діапазон зростання показника якості негативного фінансового результату обмежується рамками беззбиткового обороту основної діяльності промислового підприємства; 5) після подолання підприємством точки беззбитковості основної діяльності, відкривається реальна можливість для підвищення якості позитивного фінансового результату суб'єкта господарювання.

Відобразимо динаміку показників якості фінансового результату (ЯПФР, ЯНФР) господарської діяльності промислового підприємства (рис. 2).

Примітка. $\text{ФР}_{\text{од}}$ — фінансовий результат від основної діяльності; ЯПФР — якість позитивного фінансового результату; ЯНФР — якість негативного фінансового результату; $T_{\text{Б од}}$ — точка беззбитковості основної діяльності промислового підприємства

Рис. 2. Динаміка якості фінансового результату господарської діяльності промислового підприємства
Джерело: побудовано автором самостійно

На наше переконання, головним критерієм при оцінці якості фінансового результату господарської діяльності промислового підприємства, виступає показник фінансового результату від основної діяльності. Відповідно до наведеного в П(С)БО 3 [10, с. 13] визначення основної діяльності, яка характеризується «операціями, пов'язаними з виробництвом або реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг), що є головною метою створення підприємства і забезпечують основну частку його доходу», підтверджує об'єктивну необхідність використання показника фінансового результату від основної діяльності, як основного індикатора для визначення якості позитивного чи негативного фінансового результату промислового підприємства.

Фінансовий результат від основної діяльності значною мірою впливає на результативність, прибутковість господарського процесу підприємства, який характеризується стабільними тенденціями формування даного показника впродовж усього життєвого циклу діяльності суб'єкта господарювання. На відміну від основної діяльності, показники фінансових результатів від іншої операційної,

фінансової та інвестиційної діяльності характеризуються значним рівнем нестабільності свого формування, що обумовлюється залежністю їхньої величини від: 1) фінансового результату основної діяльності; 2) рівня підприємницького та фінансового ризиків; 3) фінансового результату діяльності інших суб'єктів господарювання, які є об'єктами інвестування відповідного підприємства; 4) поточної ситуації на фондовому та валютному ринках.

Виходячи з вище наведених характеристик видів господарської діяльності, наше припущення щодо вибору показника фінансового результату від основної діяльності головним критерієм якості фінансового результату господарської діяльності, знаходить своє об'єктивне підтвердження. Відтак, автор припускає, що наявність прибутку від основної діяльності буде свідчити про якість позитивного фінансового результату, тоді як збиток від основної діяльності, буде вказувати на деяку величину якості негативного фінансового результату господарської діяльності промислового підприємства.

Висловлене нами припущення щодо визначальної ролі фінансового результату від основної діяльності при оцінці якості фінансового результату, створює достатні підстави для того, щоб запропонувати формулу для розрахунку показника якості фінансового результату господарської діяльності промислового підприємства (1). Вважаємо, що змістовну сутність та кількісну оцінку якості фінансового результату господарської діяльності, найбільш достовірно буде відображати відношення показників фінансового результату від основної та звичайної діяльності до оподаткування (1), яке характеризує результативність, прибутковість, ступінь реалізації потенціалу економічного розвитку господарської діяльності підприємства.

$$ЯФР = \frac{ФР_{од}}{ФР_{здп}}, \quad (1)$$

де ЯФР — якість фінансового результату господарської діяльності промислового підприємства;

ФР_{од} — фінансовий результат від основної діяльності;

ФР_{здп} — фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування.

Враховуючи двоїсту природу показника фінансового результату, який відображається через абсолютну величину прибутку або збитку, виникає об'єктивна необхідність розробки формул для розрахунку якості позитивного (2) та негативного (3) фінансового результату господарської діяльності промислового підприємства.

$$\frac{П_{од}}{З_{здп}} = ЯПФР = \frac{П_{од}}{П_{здп}}, \quad (2)$$

де ЯПФР — якість позитивного фінансового результату господарської діяльності промислового підприємства;

П_{од} — прибуток від основної діяльності;

П_{здп} — прибуток від звичайної діяльності до оподаткування;

З_{здп} — абсолютний розмір збитку від звичайної діяльності до оподаткування.

$$\frac{З_{од}}{П_{здп}} = ЯНФР = \frac{З_{од}}{|З_{здп}|}, \quad (3)$$

де ЯНФР — якість негативного фінансового результату господарської діяльності промислового підприємства;

З_{од} — збиток від основної діяльності

Показник якості фінансового результату відображає результативність, прибутковість господарської діяльності, ступінь економічного розвитку промислового підприємства. На наше переконання, управлінські рішення вищого менеджменту повинні бути спрямовані на оптимізацію показника якості фінансового результату, шляхом забезпечення тенденції сталого зростання прибутку та зменшення розміру збитку від основної та звичайної (до оподаткування) діяльності підприємства, що сприятиме більш повній мобілізації й реалізації потенціалу економічного розвитку підприємства в довгостроковій перспективі його господарської діяльності.

Відмітимо, що інноваційний чинник, який характеризує рівень інноваційності, прогресивності, науковомісткості діяльності, за умов практичного його впровадження у господарський процес промислового підприємства, стане головним джерелом забезпечення швидкого та стабільного зростання якості позитивного та негативного фінансового результату. Причому, для тих підприємств, які характеризуються збитковістю основної діяльності, ефективно залучення позичкового капіталу, з урахуванням ефекту дії фінансового важеля, та фінансування за рахунок цих коштів рентабельних інноваційних проектів, забезпечить не лише беззбиткову діяльність, але й сприятиме стійкому зростанню прибутковості та якості позитивного фінансового результату суб'єкта господарювання в довгостроковому періоді.

Показник якості фінансового результату залежить від абсолютної величини фінансового результату від основної та звичайної (до оподаткування) діяльності промислового підприємства. Таке твердження, дозволяє здійснити диференціацію кількісної оцінки якості фінансового результату, з виділенням певних критеріальних рівнів змістовного значення даного показника (табл. 1).

Таблиця 1

Оцінка якості фінансового результату господарської діяльності промислового підприємства

Показник	Рівень якості фінансового результату		
	Високий (оптимальний)	Середній	Низький
Якості позитивного фінансового результату, ЯПФР $\text{ЯПФР} = \frac{\Pi_{\text{од}}}{\Pi_{\text{здп}}}$	$0 < \text{ЯПФР} \leq 1$ $\text{ЯПФР} \rightarrow \max$ Критерій: $\Pi_{\text{од}} \leq \Pi_{\text{здп}}$	$\text{ЯПФР} > 1$ $\text{ЯПФР} \rightarrow \max$ Критерій: $\Pi_{\text{од}} > \Pi_{\text{здп}}$	—
$\text{ЯПФР} = \frac{\Pi_{\text{од}}}{Z_{\text{здп}}}$	—	—	$\text{ЯПФР} < 0$ $Z_{\text{здп}} \rightarrow 0 \rightarrow \min;$ $\text{ЯПФР} \rightarrow \max$
			Критерій: $\Pi_{\text{од}}, Z_{\text{здп}}$
Якості негативного фінансового результату, ЯНФР $\text{ЯНФР} = \frac{Z_{\text{од}}}{\Pi_{\text{здп}}}$	$\text{ЯНФР} < 0$ $Z_{\text{од}} \rightarrow 0 \rightarrow \min; \text{ЯНФР} \rightarrow \max$ Критерій: $Z_{\text{од}}, \Pi_{\text{здп}}$	—	—
$\text{ЯНФР} = \frac{Z_{\text{од}}}{ Z_{\text{здп}} }$	—	$\text{ЯНФР} < 0$ $Z_{\text{од}}, Z_{\text{здп}} \rightarrow 0 \rightarrow \min;$ $\text{ЯНФР} \rightarrow \max$	$\text{ЯНФР} < 0$ $Z_{\text{од}}, Z_{\text{здп}} \rightarrow 0 \rightarrow \min;$ $\text{ЯНФР} \rightarrow \max$
		Критерій: $Z_{\text{од}} > Z_{\text{здп}}$	Критерій: $Z_{\text{од}} < Z_{\text{здп}}$

Джерело: розроблено автором самостійно

Оцінка якості фінансового результату здійснюється за трьохступеневою критеріальною шкалою виміру, яка відображає діапазон рівнів якості фінансового результату (високий (оптимальний), середній, низький), залежно від значення показників фінансового результату від основної та звичайної (до оподаткування) діяльності промислового підприємства, які задовольняють вимоги відповідного критерію. Особливість розрахунку якості фінансового результату полягає у необхідності врахування знаків чисельника та знаменника дробу при визначенні математичного знаку біля результативного показника.

Оптимальному та середньому рівню якості позитивного фінансового результату буде відповідати позитивне (додатне) значення показника, який відображає ефективний, прибутковий господарський процес та свідчить про економічний розвиток підприємства. Від'ємне значення показника якості позитивного фінансового результату буде характеризувати низький його рівень, внаслідок неефективного здійснення та отримання збитків за підсумками звичайної до оподаткування діяльності. Однак, сам факт наявності показника якості позитивного фінансового результату, незважаючи на його від'ємне значення, свідчить про те, що у підприємства є усі необхідні умови та потенціал для забезпечення зростання результативності, прибутковості господарської діяльності та сприяння економічному розвитку підприємства.

Усі три рівні (високий, середній, низький) якості негативного фінансового результату буду відображатися наявністю від'ємного значення результативного показника, що характеризуватиме відсутність чи низьку ефективність господарського процесу, тенденцію збитковості та економічного спаду суб'єкта господарювання. Зменшення від'ємного значення абсолютного показника негативного фінансового результату до точки беззбиткового обороту є головним завданням менеджменту при реалізації процедур управління фінансовими результатами підприємства.

Відобразимо можливі варіанти впливу динаміки показників фінансового результату від основної та звичайної діяльності (до оподаткування) на рівень якості фінансового результату господарської діяльності промислового підприємства (рис. 3).

Привертає до себе увагу ситуація, яку характеризує низький рівень якості позитивного фінансового результату підприємства, який обумовлений наявністю прибутку від основної діяльності та збитку від звичайної діяльності до оподаткування. За таких умов, виникає цілком логічне запитання на предмет того, чому б не ідентифікувати такий показник як якість негативного фінансового результату (збитку) підприємства? Ми переконані, що здійснення такого кроку вважалося б хибним, адже на-

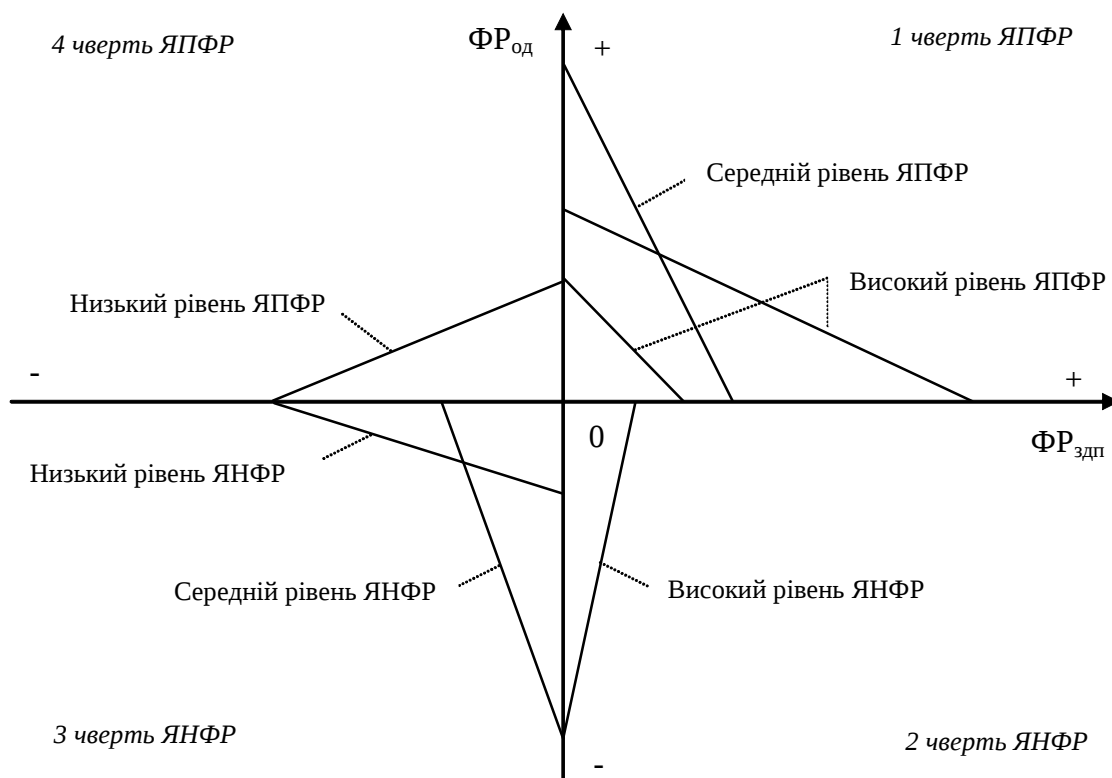

Рис. 3. Графічна інтерпретація оцінки якості фінансового результату господарської діяльності промислового підприємства

Джерело: побудовано автором самостійно

явність навіть незначної величини прибутку, а не збитку від основної діяльності, свідчить про те, що в підприємства є усі шанси для забезпечення стабільного зростання прибутковості господарської діяльності, а отже досягнення високого рівня якості позитивного фінансового результату.

Привертає до себе увагу ситуація, яку характеризує низький рівень якості позитивного фінансового результату підприємства, який обумовлений наявністю прибутку від основної діяльності та збитку від звичайної діяльності до оподаткування. За таких умов, виникає цілком логічне запитання на предмет того, чому б не ідентифікувати такий показник як якість негативного фінансового результату (збитку) підприємства? Ми переконані, що реалізація такого кроку вважалася б хибною дією, адже, наявність суми прибутку від основної діяльності, свідчить не лише про певний рівень результативності та прибутковості даного виду діяльності, який до того ж, забезпечує основну частку доходу підприємства, а й про наявність реальної перспективної можливості забезпечення стійкої динаміки підвищення прибутковості основної та господарської діяльності промислового підприємства в цілому. Тому, наявність навіть незначної величини прибутку, а не збитку від основної діяльності, свідчить про те, що в підприємства є усі шанси для забезпечення стабільного зростання прибутковості господарської діяльності, а отже досягнення високого рівня якості позитивного фінансового результату.

Оцінка показника якості негативного фінансового результату здійснюється за трьома рівнями (високий (оптимальний), середній, низький), які відображають існуючий зворотний зв'язок між величиною якості та абсолютним розміром негативного фінансового результату господарської діяльності підприємства. Адже, стійка динаміка зменшення збитку від основної діяльності, сприятиме поступовому «відродженню» суб'єкта господарювання, що забезпечує підвищення рівня якості негативного фінансового результату та наближення підприємства до точки беззбитковості основної діяльності, при одночасному зниженні суми збитку від звичайної діяльності до оподаткування.

Варіант, за якого рівень якості негативного фінансового результату ідентифікується як високий є можливим за наявності позитивного фінансового результату від звичайної діяльності (до оподаткування) та збитку від основної діяльності підприємства, що свідчить про низьку результативність основного напрямку діяльності та тимчасову ефективність іншої операційної, фінансової та інвестиційної діяльності суб'єкта господарювання. Зауважимо, що існування подібної ситуації в практичних умовах діяльності промислового підприємства спостерігається дуже рідко, оскільки, прибутковість господарської діяльності забезпечується, переважно, за рахунок одержаного позитивного фінансового результату від основної діяльності, який у свою чергу, опосередковано впливає на фінансовий підсумок неопераційної (фінансової, інвестиційної) діяльності суб'єкта господарювання.

ВИСНОВКИ

Отже, впровадження в управлінську практику господарської діяльності промислового підприємства категорії якості фінансового результату, допоможе створити ключові передумови для зростання

результативності, прибутковості та забезпечення сталого економічного розвитку суб'єкта господарювання в довгостроковій перспективі. Раціональне, інтеграційне впровадження запропонованого показника в загальну систему управління підприємством, буде сприяти не лише оптимізації даного процесу, але й відповідати стратегічним пріоритетам зростання конкурентоспроможності та розвитку економіки підприємства. Відтак, значну наукову цінність перспективних досліджень автора, будуть складати проблеми детального обґрунтування методики використання показника якості фінансового результату в межах функціонування економічного механізму управління фінансовими результатами господарської діяльності підприємств промисловості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Хістева О.В. Якість прибутку та його вплив на сталий розвиток торговельного підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.07.05 «Економіка торгівлі та послуг» / О.В. Хістева. — Донецьк, 2006. — 26 с.
2. Хмелевський О.В. Механізм управління прибутковістю промислового підприємства (на прикладі машинобудування): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (машинобудування)» / О.В. Хмелевський. — Хмельницький, 2008. — 23 с.
3. Бланк И.А. Управление прибылью / И.А. Бланк — К.: Ника-Центр, 1998. — 544 с.
4. Турило А.М. Показники і критерії оцінки якості прибутку на стадії його формування в системі менеджменту підприємства / А.М. Турило, О.А. Зінченко // Фінанси України. — 2008. — №10. — С. 106-115.
5. Зінченко О.А. Вимірювання якості прибутку підприємства з позиції його конкурентоспроможності / О.А. Зінченко // Вісник економіки транспорту і промисловості. — 2010. — №29. — С. 96-99.
6. Баканов М.И., Мелетьева В.В. Оценка качества прибыли торгового предприятия [Електронний ресурс] / Корпоративный менеджмент. — Режим доступа: <http://www.cfin.ru/press/afa/1999-4/02.shtml>
7. Бернштейн Л.А. Анализ финансовой отчетности: теория, практики и интерпретация / Л.А. Бернштейн; пер. с англ. И.И. Елисеев. — М.: Финансы и статистика, 1996. — 624 с.
8. Рясних Є.Г. Основи фінансового менеджменту: навчальний посібник / Є.Г. Рясних. — К.: Скарби, 2003. — 238 с.
9. Бланк И.А. Основы финансового менеджмента / И.А. Бланк. — Т. 2. — К.: Ника-Центр, 1999. — 512 с.
10. 28 Положень (стандартів) бухгалтерського обліку. — К.: КНТ, 2005. — 120 с.